

BÍRÁLATOK.

Verses könyvek. — 1. *Némethy Géza: Az Ember és az Isten.* Újabb költemények. Értékes könyvek. Glória-kiadás. Merkantil-nyomda. 88 oldal. — 2. *Forbáth Sándor versei.* Cselló. Budapest, 1929. Merkantil-nyomda kiadása. 118 oldal. — 3. *Ifj. Szász Károly: A mi nótánk.* Versek. Az Auróra-kör magyar irodalmi társaság kiadása. Budapest, 1929. 150 oldal. — 4. *Szathmáry István: A szép lovagja.* Budapest. Singer és Wolfner irodalmi intézet rt. kiadása. 78 oldal. — 5. *Palasovszky Béla: A szolgáló énekei.* 1929. Turul. Nyomdaintézet, Szentes. 48 oldal. — 6. *Terescsényi György: Délibáb.* Új versek. 1928. A szerző sajátja. 80 oldal. — 7. *Agyagfalvi Hegyi István: Arany és ezüst.* Versek. 1927—1929. A társadalmi egyesületek szövetségének kiadása. Budapest, 1929. Stádium sajtóvállalat részvénytársaság. 184 oldal. — 8. *Székely László: A szirtnek álma van.* II. kiadás. Szombathely. Martineum r. t. kiadása. 1929. 100 oldal. — 9. *Kiss Menyhért: Magyar Miatyánk.* Szavalókönyv. Budapest, 1929. Singer és Wolfner irodalmi intézet rt. 160 oldal. — 10. *Böngérfi János: Bizva bízunk.* A magyar ifjúságnak. Budapest, 1929. Kiadja Katz G. könyvkereskedése. 64 oldal. — 11. *Szabó Lajos versei.* Légy hív mindhalálig. Budapest, 1928. Kókai Lajos kiadása. 96 oldal. — 12. *Fitos Vilmos: Oh, látni, hallani!* Költemények. Budapest, 1929. Pfeifer Ferdinánd (Zeidler testvérek) Nemzeti könyvkereskedésének kiadása. 120 oldal. — 13. *Nyiri Szabolcs: Soha.* Versek. „Vasárnap“ irodalmi és nyomdai műintézet, Minorita kultúrház. Arad, 1927. 72 oldal. — 14. *Zsögön Zoltán: Isten kezében.* Versek. „Vasárnap“ irodalmi és nyomdai műintézet. Arad, Minorita kultúrház. 96 oldal. — 15. *Eröss Alfréd: Az út.* Költemények. „Vasárnap“ irodalmi és nyomdai műintézet. Arad, Minorita kultúrház. 78 oldal. — 16. *Dálnoki Nagy Lajos: Mythologia.* Versek. „Vasárnap“ irodalmi és nyomdai műintézet. Arad, Minorita kultúrház. 104 oldal. — 17. *Kövr Erzsébet: Sziklaén.* Versek. „Vasárnap“ irodalmi és nyomdai műintézet. Minorita kultúrház. Arad, 1928. 94 oldal. — 18. *Pakocs Károly: Jöttem Isten városából.* 1929. Szatmár—Satu Mare. Pallas nyomda kiadása. 128 oldal. — 19. *Száray Zoltán verseskönyve: Az ismeretlen út.* Budapest, 1929. Pesti könyvnyomda részvénytársaság nyomása. 116 oldal. — 20. *Száray Zoltán nótáskönyve: Hullanak a falevelek.* Budapest, Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 1929. 68 oldal.

1. (*Némethy Géza.*) Istenkeresés jellemzi a filhellén szerző költői főműveit. Ebben a könyvben egy értekezés és három vers van. „Helena és Faust“ címen a görög szépségideált és a középkori költői világfelfogást a reneszánszon át máig jellemzi. A klasszikus és a romantikus típust egyesíti, mert ez Goethe nagy alkotásának lényege. Lényege azonban a hellén és a középkori költészetnek is. Magyarázattanulmány Faust második részéhez. — „Az Ember és az Isten“ a költő kozmikus költésztének újabb fejezete. Az Emberiség mint

személy beszél. A bálványoktól a hellén istenimádat, a judaizmuszon át Krisztusig és tanának Szent Ágoston és Kálvin magyarázásáig, majd Voltairen át a nyugati egyházak költői lendületű apológiáját adja, de istenségüket meg tagadja. Az ő istene: a Világ, a Természet, a Mindenség. Elfelel, hogy a keresztény valláson kívül az emberiség többsége még más: a Buddha vallásokban is hisz. Ezekről nem szól, holott itt rokonszellemű vallásra talált volna: a monoteista párizsmuszban, az Avesztában. A régi görögök is már bámulták a perzsák világrendszereét. A szerző imádatának temploma a természet a maga teljes fenségében. A természet az építőművész. Ájtatosságát a szabadban végzi. Leborul nagysága előtt. Childe Harold is így tett. A pársz is fölmege a hogy csúcsára és ott robesgeti imáját. Nagy pogánynak tartja magát, bár le nem tagadhatja Voltaire rajongását. Mégem pogány, majdnem deista. Az emberforma Isten neki csak bálványimádás, csak önimádat. A kozmosz és működése az ő istene, de nem látja, hogy ez nem Isten maga. Igazolni akarja, hogy minden vallás mögött van egy más vallás is. Spinoza vallása: a pánteizmus. A kiképzett, mindent átjáró ihlettől istenített Világ. Ez szenvedély és ettől megittasulva életelevení írja le fényességét, nagyságát, valóban, mint a rajongó napimádó. Lírai káprázatos ömledezés és magas szárnyalás. Ámde napfényben tekintve poézise bármily éles retorikával dolgozik is. metafizikáját kevesen fogják osztani. Nem fedi föl a világrejtély lényegét. A szellemtörténeti átgazodás, mellyel a tételes és kinyilatkoztatott vallásokat elveti és a pogányságba révedez, csak filozófus követőkre és filozófián képzett költőkre fog hatni. Összhangosan kiképzett gondolkodás, érzésábrázolás és képzelet szólal meg költeményében, de az orfikus hang szektaszzerűleg cseng. Bálványirtó és képromboló hajlama — legyen a bálvány, a kép keresztény is (Szent Ágoston, Kálvin) — savas, érzelemölő hatású. Tanításában inkább filozófus, mint költő és mint filozófus inkább költő, mint vallásalapító. Harca, csatározása a judaizmus, a kereszténység ellen, ha neki megnyugvást hozna, amint hirdeti, nem hozza meg másnak: Sem Ádámnak, sem utódjának. De neki sem hozza meg, mert mi végre van ez a nyílt hadakozás a vallások ellen? Nem tagadom le a szerző költőiségét. Mélyen költői lélek is. Ezzé teszi bölcsellete, egyszerűsége, őszintesége, de nem igazsága. A hellén világ fenségétől áthatva és majdnem elkápráztatva, műveinek örökszép részei vannak. De csak részletek, nem az egységes egész. Gondolatokkal dolgozik, nem szimbólumokkal, allegóriákkal, víziókkal, hallucinációkkal. Igaz, ez mind hiányzik próféta-lelkeseződéséből, de nem teszi prófétává. Életre ébred benne a zenóni ἀπειρή και σωφοσύνη és ráílik, mit kedvencére, Zenónra mondta, hogy úgy ír: ἐπι τῆς τοῦ κυνός οὐπάς Pogányságát bearanyozza. költőivé teszi kicsiszolt és könnyű verselése. Erzi ugyan a jambusszerzés igazját, de megállja. Értelme nem esorbul a verstől és verselése nem gyöngűl a gondolatoktól. Tiszta, átlátszó és kristályos marad.

2. (*Forbáth Sándor.*) Ez a költő a lelki élet élményeinek színes, mozaik-szerű írója. Verskötetete csillogó szőnyegrajzok, csipkekendők gyűjteménye. Élénk fényű, erősen aláfestett pasztellek. Tárgya sokféle: házi esendélet, emlékek, szerelmi megélések; családi gyönyör feleség és leányiban; városellenes. álmodozó falu-, táj- és vidékszerető. Virágszötte mezők, holdidillek, viharok, esőnd, a napszakok, az éjféli, a messzeség titokzatossága, álomélet, ég, tenger, a rezzenő színes levegő mámorosítja. Emellett útszéli jelenségeket költői

zománcal von be: jégvirág, patyika, vidéki kávéház, utca, madárhúzás, madár-ijesztő, otthon, szoba, íróasztal. Szereti a megfoghatatlant, a múltat, a tisztaságot, szépséget, ifjúságot. Az egyedülvaló ember termékeny képzelete ezer csillogással játszik előttünk. A szellemi dolgokat megfoghatóvá testesíti. Egészen új képek és hasonlatok. Új hang ritkán megdallolt és másoktól még dalra sem érdemcsített mindennapos tárgyakról. Derűsebb élet reményében emlékeket hesseget. Szeretettel zománcolja tárgyait. Van bölcsellete, tudománya és ezt érthető, költői képekben ábrázolja. Üres térbe, helybe lélek lép, mely azt meleggé varázsolja. Nagy kérdéseket világosan old meg. A természetben nincs kedvence, vesszőparipája, minden jelenségét egyenlően kedveli. A fájdalom is opálszínű, sugárzó, nem bántó. Lelke egy-egy rímbe- és szóbaszakadt jó vers. Van hitvallása, istenszeretete. Elégiás, mélahangú zenei lélek, pedig versei alig énekelhetők. Költeményeiben, ezeken a virágos réteken, lelke úgy bolyong, mint egy tűzoszlop: világít, melegít. Rajtuk fény, szín, zengés, báj, kellem erős változatosságban vibrál. Hasonlatait és képeit bibliáisan vonatkoztatja egymáshoz. Pár verse az Énekek Énekéhez hasonló. Elbeszélő költeménye alig van, mégis líraiságában drámai erő is nyilatkozik. Elröpült életét újból átélve, tettei, cselekvése sorról sorra jelen van. Jambusos versei tökéletesek, de a trochaikus lengés erősebb, szenvedélyesebb. A mollakkordok vonzzák. Versei között ritkán akad egy-két szertelen, amerikaiás, whitmanos. Van disztikonja is. Sok a gondolatritmus és formatagoltság. Van három jó Rilke-fordítása. Olvasás közben fokozatosan emelkedik élvezete. Többszöri, ismételt olvasásra nógat.

3. (Ifj. Szász Károly.) Nagyapa, apa és fiú verses generációk. Örökségek más és más megnyilatkozásukban, de működésük gerince a költészet. A fiút most az apa vezeti be előszavával az irodalomba, mint a vén cigány, aki fiát hegedülni tanítja, jobbitja. A pater dolorosus, mint szigorú kritikus adja közre a verseket, de nem is röstelheti fiának munkáit. A költemények (101 vers) öt csoportba osztvák: haza, ifjúság harcra, lélek és szellemi gazdagság, szerelem, Isten. Ezek körül lángolnak föl érzelmei. Kevés élmény, de nagy érzelme gazdagság. Az élmény sokszor csak a háttérben lebeg és szimbolizálva sejteti, emiatt sok „miért”-re nem kapunk kielégítő feleletet. Hazafias megszólalása dús termelés. Szittyavér lobog föl benne, mely átsír az országhatáron és Trianont döngeti. Kivált Erdély, ükjének földje, mire föl-zokog. Képzeletköre: tűz, harc, bánat, átok, jajszők, bosszúállás, föl szabadító indulók, irredenta vágyak, melyek majd rendes, majd rapszodiás versekben törnek a napvilágra. Az ifjúságtól csudákat vár. Nagy álmodozó és álmok kergetője. Nála az egész mindenség álmodozik és csak az álmokban rejő valóság, ami megragadja. Félelmetlenül, telve reménységgel kész a harcra. Allegóriás jelenései az eget néző és kereső magyar lélek igaz látása. Városkedvelő, a falut csak a pap leánya teszi kedvessé. Sorsa ellen ritkán tör, szenvedéseit nem teríti ki a napra, bár keserősége néha ki-kitör. Van egy legsötétebb, de szép verse: testvére halálára. Lélekborongása vonzó. Siet a szenvedés felé, még ha csalódás is éri. Erősen rugalmas benne a gyermeki szeretet: apja a legjobb ember, anyja, kit sokszor megdallol, a legjobb aszszony. Van testvéri és baráti tiszta szeretete. Ez érzelmeiben rendkívül rokonszenves. Emlékei még általánosak és kevészer reálisak. A természet tüneményeit lelkében érzékelteti és benseje vonzó természetté alakul át. Egyszerű-

ség vezet, sem ellentétek, sem szélsőséges nyugatiaszkodás nem lelkesíti. Szerelme még nem eléggé egyéni, még nem is szenvedély, nem forradalom. „Isten nyomában“ harmóniás hite vezérli. Itt a biblia oktatója. Ez legtöbb versén megérzik akár képbén, akár vonatkozásban. „Ígécje édes, terhe könnyű“, mondja Máté evangélistával. Vallása spiritualista. Van imája, szolozsmája, istenes éneke. Kereste Jézust és megtalálta. Formai készsége változatos. Szereti a keresztrímélet, de néha rendszertelenül is rímel. Rímei kiválóak, tiszták, a hangbéli egyezés jó. Átrímél más versszakokba is. Hasonlatai nem iskolások, hanem képekbe átlengők. Van szó- és gondolatismétlés. Retorikája meggyőző. Nincs kezesettsége. Úgyes az új szóösszetételekben, hogy lelki éltére megfelelő szót találjon. Ezek is képekké válnak. Nagy szókovács. Szókincese változatos és képzeletéhez illeszkedő.

4. (*Szathmáry Istrán.*) Dalolását még a háborúban kezdte és azóta négy kötete jelent meg. Sorait jóleső optimizmus lengi át. Kerüli a rútat és a szépre fölesküszik. Legendás légkörben és a természet csodái között jól érzi magát. Nem nyugatos. Asszonya a Múza — élő valóság. Hites és vallásos. A Mária-tiszteletet átruházza a természetre is. Ami gép, azt utálja, kerüli. A természetben a humort is megtalálja. Saját lelkét ábrázolja, tehát érzelmes, elégikus. Az ember végső célja, hite bölcsekedésre csábítja és ebben van mérték, gondolat, érzélem és képzelet. Sokat utánérez is és nem mindig közvetlen. Találó hasonlatok és képek között általános, átlagos érzelmvilág rajzolódik. Inkább látási érzeteket rögzít meg. Ritkán homályos. Szerelmeinek himnuszát dalolja. Szereti a versvégi csattanókat. Érzéki benyomásait a színes árnyas ábrázolás kellemesíti. Hazafias versei jobbára ódák (Zrínyi, Rákóczi, Széchenyi, Prohászka, Herczeg, Gyóni, Rothermere). Kurucság, hadi tánc, eposzi múltunk, glóriánk, Mohács, magyar nagyság, erő, dicsőség, örökkévalóság színe festődik lelkében. Nagymagyarországot csak ősi kardunkkal vívhatjuk vissza. Érzése, ha fenn is szárnyal, sok földi szagot visz magával. Nem sok az eredetiség. Jellemábrázolások és tetszorozatokból állnak. Egy-egy tartalmas mozzanat tarkítja. Verselése változatos. Használja a páros és keresztrímeket. Van hosszú, 15 szótagos verssora is. Szonetteket is költ. Bennük rímei eltérők, a belső ellentét, a szonett szabálya szerint föltalálható.

5. (*Palasorszky Béla.*) Ez a verseskönyv keretbe szorított 24 románc, majdnem balladás véggel. A prologusban a bretagnei pásztorfiú Tulén túl, Provence táján, a királynő udvarába kertésznek szegődik, ahol abba halálisan beleszeret. Az epilógusban a királynő férjhez nem megy, hanem zárdába vonul és apácává lesz. Ez a keret. Szerelmi álmodozás az egész. A valóságban a pásztorfiú maga a költő: Béla, a királynő pedig szerelmese. A közbeszűrt rajongás telve van a déli ég mámoros hangulatával. A szerelem szolgája, a modern boldogtalan, méla trubadúr egyszerű dalolását hallgatjuk. A versek szenvedésbe szökött szerelmi vágyódások, édes-keserves szolozsmák, imák, szerelmi ömlengések és leírások. Átlátszó, röpké mesék sajátos, egyéni hangokban vannak öltöztetve. A Boccaccio-korabeli stílus, az egységes érzelmesszociációk növelik érdekességét. Szüvedése nem érzélgős sirám, hanem férfias megadás. Vannak dalolható részei. Jambuos emelkedése kiváló. Belső, szebb versszakok ismétlődnek, nem verselő kényezerből, hanem mert a költő

ebben ezt a ritmust megszerette. Rímelése nem rendszeres, de verssorai szabályosak.

6. (*Terescsényi György.*) Lelki élményeit szimbolizáló költő. Mondják, hogy a végtelenség költője. Adys. Különbözik az Alföld, Szeged vidékének és a Tiszának költője. A város, Páris a házak temetője: az Alföld, a Tisza az élet harmoniája. Leírásai lélekteljes ábrázolások, hangos tájképek. Erős hallási érzetei vannak és hangképzeteit szólamok jelzik. A kimondhatatlan érzékítése mellett világosan érzett jelenések szövődnek. Alig van verse, melynek csattanója az enyészet, a halál nem volna. Mintha hiúsága sugallná ezt a témát. Így az egésznek fájdalom-íze van. Riasztó élmények által élesedik érzéke a halál, a szenvedés, a titokzatos és rejtelmes iránt. Kábító méreggel önti le a verseiben fölépített szépségeket. A legmindennapibb jelenségekben is ezt érzi. Azért még nem világfájdalmas és nem vágyik a halál után, nem lelkesedik érte, nem ernyed el és mivel érti az enyészetet, a megsemmisülést, tehát férfiasan gyűlöli. Ösztönszerűen elégedetlen. Utálja, megveti, de azért tud nevetni, mosolyogni. Így az élet hozsannája mellett örökösön fölbukkan a halál torzképe. Sötét világnézetét jóindulatú sejtések világosítják. Van hite. Jézus csodáin csüng, Mária-imádata megkapó és van édes szerelme. A valóságon túl lát és romantika végleteivel érintkezik. Természetfölötti erőket képzel, hogy földi életünkben működnek. A természet jelenségeiben erkölcsöt és tanulságot talál. Ezt átviszi az emberi érzelmekbe. Panteista vonalak irányítják. Míg, mint alvajáró, sötét álmokat hajszolva jár a világban, mégis van megnyugvása. Hazáját szereti. Nem korbácsolja. Ez a szeretet emeli nosztalgiáját és súlyosbítja melabúját. Primitív érzései itt is megnyilvánulnak. Képzeteiben görög és bibliai emlékek többször fölcillannak. Verselése nem a leggondosabb. Bizonyos feszültség észlelhető. A szaggatottságot ugyan kerüli és alkalmazza a 14—16 szótagú sorokat. Ezzel terjedőssé válik. Verscímei nem találók, a tartalommal nincsenek összefüggésben. Szonetteket önkényes rímeléssel költ.

7. (*Agyagfali Hegyi István.*) Inkább az ezüstöt ábrázolja, mint az árnyat. Alaptermészete a vidám ötletesség. Ebben eredeti. A sötét vonásokban a jelképeség kódéba vész és nincsen ösztönös creje kifejezésükhöz. Nem hozzáillő. Zavaros. A poeta nála az utcai lámpagyújtogató. Ezt magáról be is bizonyítja. Bár szereti a falut, a város (Budapest) sűrű dzsungeljében tud világot gyűjtani. Alkalmi verselő is. Családi köréért: felesége és három gyermekéért rajong. Ekkor verses, kedves pedagógus válik belőle. Az otthoni jelenségeket beezüstözi. Kedves ákvarelleket fest. Köznapi vonatkozásokat magasabb erkölcsi szintre emel. Talpig székely, hontalan léfő. Mint a természet gyermeke, világos, egyszerű, magvaros, lendületes, dacos, bátor, harcra induló, a határokon átkiabáló harsolás, változatos, formás. Turáni érzéskörben él, irredentás katona. A nyugatot megveti, a napfényes keletre vágyó. Mihelyt ezt a természetes alapot elhagyja és az allegorizálás, a szimbolizmus körébe tolakszik, értelmetlenné válik. Kár a beteges, degenerált irány ápolása. Unalomig hangoztatja a Tegnapot, a Holnapot, a Múltat és Jövendőt. Se nem próféta, se nem jó és nem is metafizikus. Ilyenkor még verselő készsége is cserben hagyja. Erőltetett rímelő lesz. Rögtönöz, különcökdik, kileng és odavetett foszlányok lógnak a levegőben. Józan világnézetét erőszakosan elsötétíti. Hitét, bizalmát, szeretetét általánosságokban fejezi ki. Naturalista

lényegét elhomályosítja. Mihelyt hazai földön jár, mihelyt nem kóvályog idegen érzelmvilágban, képzeletjátéka könnyed, szatirája is érthetőbbé lesz. Van nyolc népdala székely eredeti nyelvjárással is. Dalolhatók, meg vannak zenésítve. Ne adyutánozzon, mert ez csak önámítás. Ami jól állott Adynak, nem áll jól utánzó seregének, epigonjainak.

8. (*Székely László.*) A cím nem fűdi a tartalmat. Miért szirt, szikla, mikor az író telve van olvadó érzelmekkel. Affektált címzés. Ennek ellentéte a tartalomnak érzelmi tisztasága, az író szerető, békevágyó, jóságos természete. Örökmécses világította kápolnába lépünk. Idilli, bájos filantropiás érzések reszketnek. Átsugároznak a végtelenségbe, a tengerekre és Isten országába. Isten szeretetében csak az örök Szellemet látja. Krisztus keresése Adámtól kezdődik, a bűnbecséstől. Ádám tragédiáját bájos jelenetekkel tarkítja. Angelus, Miserere, Ave Maria, keresztdicsőtés, karácsony, Bethlehem, ádventes gyönyör lelkesíti. Öröm és keserv szüli idevágó verseit. Hódol Isten és az oltár előtt. Sorsában való szenvedélytelen önnegadás jellemzi. Világnézetet megnyugtattja. A Semmi, a Nirvánia ellen küzd. Ó- és újszövetségi hangulatképeket ábrázol. Bibliarezenéseknek is nevezhetők. Verselése változatos. Szereti a tercias szakokat. Ötös és ötödfelés párosan rímelő sorokat. Szonettek kifogástalanok.

9. (*Kiss Menyhért.*) Termékeny író. Nyolc verseskötetéből ebbe is átvett, sőt egy verse ebben a kötetben kétszer is előfordul. Beosztása: Pro patria, Epika, Líra. Nem teljes magabírással, mert az epika a lírába és a líra az epikába keveredik. Epiko-lírai egyvöleg. Legértékesebb versei a Pro patria-ciklusban vannak. Erős székely föllángolások. Alapeszméje a magyarság. A hazaszeretete szinte vallássá vált, sőt még ennél is erősebb. Magyarország Krisztus élete és szenvedése. A magyar múlt nagysága tettekre szóló érzelmekben újul meg. Újra megálmodja. Attila, Árpád, Mátyás, Bocskai, Bethlen. Rákóczi, Wesselényi, Bem, Kossuth, Petőfi, március és mondai legendájuk megélednek verseiben. Fölkelnek Erdély összes nagyjai, mint hazátlanok. Ittása e korszakoknak. A hagyományok szeretője. Eszmei és eszaki. Szinte belekiabálnak ebbe a magyarszeretethez a francia forradalom rousseaui jelszavai, a szocialista káté egyes újdonságai. Ember-, nép- és fajszeretete nagy. A magyar angol dzsentleman, bojtára az angol király. Pártfogolja a népet, még a csirkefogót is, mellette a vértanút, a közkatonát, a Tiboreokat. Még az orosz forradalom dicsőítése is megszólal. (1916—1917.) Rémes csalódás! Utóbb elfordul ettől a szörnyszülöttől. Világtörténeti fölfogásába tévedések csúsznak. A Keletet dicsőíti, a Nyugatot kárpálja. Turáni érzésű. A székely a világ első katonája. Háborús epizódokat sorakoztat föl. Ezek színes pillanatfölvételek. Epikája különben is ilyen jelenetek körül mozog. A világháború minden frontján dicsőíti a magyart. Itt-ott a germán is kap egy dicsőítő szót. Alkalmak szülik e verseket. Fordulatai néha erőltettek, a végek a csattanók erőszakoltak. Vannak élénk harci leírásai, tűnődésekkel, elmélkedésekkel és kiegyenlített ellentétekkel vegyesek. Irredentás! Lázító! Szíjtja a gyűlöletet az oláhság ellen. Bosszúra hív és győzelmeiket ígér. Más tárgya a szerelem s ennek árnya a bánat, a bű, a csalódás. A népies formát és hangot keresi. Egy ötlet köré csoportosítja a leírást, az elmélkedést, de a műköltő mégis csak kiérzik dalaiból. Kisiklik a népiesből. Vannak görögáboros sziporkái. Van keretes elbeszélése is. Sem ballada, sem románc, hanem csak ötlet.

Cselekvésábrázolása szegény, de azért elbeszélésre méltó. Epikai szilánkok. Mozzanatok. Bölcsekedése nem mély. Hite az Egyházhoz vonzza. Ennek magasztalója. Faluszerető, mint minden székely. Vonzódik Budához is, mint faluhoz. Prohászka mellett Gandhi is kap magasztaló verset. Etikuma a családi és szülői szeretetben hatványozódik. Van dalosított verse is. Formakészsége nem változatos. Rímelése, verssorai szabadosak. Jobbára a nyolcas rímes versszakokban beszél, Néha verssorait csak a rím köti össze. Hosszas verseiben a gondolat belefárad s akkor a vég kedvéért hirtelen más verselésbe fog. Vannak szonettei is.

10. (*Böngérfi János.*) Pedagógiai célú verselés. Volt és mostani tanítványainak szóló klapanciák. Kiválóan magyar alexandrinusok erős rímkovácsolással. Kevés fantáziával működik. Az oktató jelleg minden versében kidomborodik. Az összes emberi és isteni erények magasztalója. Mindegyiket külön megversoneli. Polgári, társadalmi, erkölcsi és vallási igazságokat hirdet. Harcol a kishitűség ellen. Elbeszéléseit a magyar őstörténetből meríti. Mondai alapon áll. Vannak idilli leírásai. Vizsgai szavaltatok, bár az ifjúságnak más étel is való. Előnye a rövidség.

11. (*Szabó Lajos.*) Vallásos érzelmű lírikus. Isten dicsőségének és szentiségének szolgája. „Istenhez hív mindhalálig.“ Hozzá Krisztus vezet. Hazafiaságát, szerelmét, minden harcát ez hatja át. Isten a királya, ura, vezére, pásztor. Csendes, istenfélő, nyugodt életre vágyó. Vágyainak a predesztináció szabja határát. Kifejezéseiben világosság küzd a homállyal, rend az összefüggéstelennel. Néha nem egészen tisztán lát. Erzelemegység mellett sántít a képzettársítás. Ellenmondásokba keveredik és fölösleges versszakokkal még gyöngíti szövegeit. Egy-két verse enigma, kérdés az olvasóhoz. Hangulata ünnepies. prédikáló, templomias. Hazafias lírája lesújtó. Nem talál fölemelő mozzanatot rabszolgaságunkban. Már meg is sirat, el is temet. Noha irredentás, mégis csak vékony szál, ami biztató, reményt nyújtó. Ezt pedig nem szabad éreztetni, ki-mondani! Hiszen minden romantikus vágyunk éppen levertségünkéből fakad. A hazafias remény óriási önbizalmat kelt. A rabság érzete erősíti a hazafias érzést, a szabadságvágyat. Az életharcban erős, férfias, vergődés közt is talál vigaszt. Életvágyó verseinek az erő az alapja. Szerelni dalai egyszerűek, tiszták, rövidke. Ragyogó érzésszálak. Méla idillek. Nem magasodnak a szenvedélyig. Verselni tud. Gazdag a formákban. Sokfajtajú verszaka van. Trocheusok jambusok, hexameter, disztihon, népies verselés vegyes alexandrinusokkal. A rímfajtaikat kimeríti. Igaz, hogy néha csak a messzire eldobott rím tartja össze a verset. Mondatszerkezetre nem ügyel. Szókat önkéntesen ragoz. Jám-bor hit és jó verselés még nem költészet. Van egy Mimmermosz-fordítása.

12. (*Fitos Vilmos.*) „Oh látni, hallani!“ Csipkézett látomások és hallucinációk. Az író szemlélő, megfigyelő és gondolkodó. Új világot ígér. Azt hiszed, hogy új tárgyakat és új bálványokat fog állítani? Csalódás. Tárgyai régiek, bálványai nincsenek. Régi hordóban erjedő bor. Kidolgozása újszerű. Nagy szavakat költői ruhába öltöz. A lényeg elesik, a mellékes az új. Látásokat nyújt. Erzései homályosak, megnyilatkozásuk majdnem bombaszt. Túlzás, nagyzolás, titánkodás. Torzít, mint a nagyító tükör. A konvenció érzést szétrobbantja. Helyes! Amde adjon foghatót, világosan láthatót, érthetően hallhatót. Vagy az új világ homályosság? Káosz? Pattogó vulkánizmus, mely kápráztatni akar? Ilajszolja a fenségest, de súlya nyers és lenyű-

göző. Nem látható világot lát, nem hallhatót hall. Hallhatót lát és láthatót hall. Miféle degeneráció! Ez a beteges képzelet és ellenmondások társulása. Misztikumuma nem természetes, pánteizmusza nem világos, metafizikája bonyolult keresztrejtvény. Hieroglifeket rajzol. Elmélete dagályos, mint kozmosza. Felhős fátyolon át nézi az életet. Illuziója a láz harsogó pátosza. Kábult hangulatban fényben gazdag szellemvilágba néz. Ódaszerű és mégsem az. Áfiumos, ittas rángatózás. Pedig kiváló szépérzése van. Egyszóval különleges egyéniség. Majd fonákság, majd erő és szépség váltakozik. Túlsúlyban van az oktató elem. Tudománya terjedelmes. Van hódító megnyilatkozása is. Csálódása nem teszi világgyűlölővé. Nagy a hite, Istenszeretete. Krisztust kereső bibliai hangulatai szépek. Hazafisága tiszta. Invenciója sokszoros. Képeit a mindenségből szedi, kevés bennük a földi szín. Mindnek központja az ember, annak lelke, szeme, füle, azaz az érzékember. Szókincese elég kifejező. Van fordulatossága, nyelvérzéke, ügyes gondolatfűzése. Mondatai hosszúak, feszültek. Jelzői szépek. Rímeit messze szétszórja. Válogatott rímélése van. Rímekben és versorszámokban rendszertelen összevisszaság uralkodik. Alexandrinusok és nyugati versformák váltakoznak.

13. (*Nyíri Szabolcs.*) Miért „Soha“? Inkább szerelmi vágytól ébredt sóhajok. Jelenti azonban a megnemadást, a törhetetlen küzdelem, az élet parancsát, melyet követni akar. Kellemes jelenetek, gyöngéd érzelmi kitörések, élmények, hangulatképek, merengések, leírások, szellemes ötletek. Jelleme a rövidség. Mezőkön, réteken, erdőben, tavaknál vándorol. A nyugati eget, az alkonyatot, a napot, holdat, az évszakokat, a Dél éneki meg. Érzelemjátékot ábrázol. Magát mint idegen személyt vetíti ki a helyzetekbe. Lírai érzelmi források mutat. Rendes idegmunka látszik rajta. Tiszta, világos, egészséges érzetsorozatokat, érzelmek és képek. Veszteség, csálódás éri, de hisz és hite erős. Szemléletesen rajzol. Ízléses. Minden versében a természet is jelen van. Vele együtt dolgozik. Atszel'emíti és őbenne mint alkotó működik. Szójátékos. Képszóvó. Sok a kétsoros rövid, kifejező vers. Sok az asszonancia. Alliterál. Ölelő rímelő. Külön versszakokat ugyanaz a rím köti össze. Visszatérő versszakai gyakoriak.

14. (*Zsögön Zoltán.*) Ismét a szimbolista szekta iskolája: preraphaelita eszközökkel. Hiszen e kettő egybetartozik. Bizar ötletek titkosított ruhákba öltözve. Fantasztikumok. Műsájának, de másnak, mindenkinek rejtvényeket ad föl. Önmaga a központ. Ő a tűz, a csillag. Önmagát allegorizálja, szimbolizálja egészen a gyerekekességig. Vergődése't rejtett, burkolt vonatkozásokkal élénkíti. Egyedülvalóságra teremtett élet. Börtönbe van zárva. Szertelen vágy húzza és együttérző társat keres. Erzőt találhat, de értőt nem. Szentimentális ember. Zenétlen lélek. Visszás, kuszált érzelmei összhangra nem érettek. Tudata'attija még alszik. A természetet a fenyves, ez a költőietlen fa képviseli. Ezért rajong. Benne tudna újra élni, szeretni, énekelni, imádkozni. Valóságos misztérium lepi el, mint a szimbolistákat mind. Sejtelmes sztigmak, titkok lobognak benne. Élményeit nem ismerjük. Elbűjtatja. Kabbalista virágokat, állatokat és számokat kedvel. Átolvad a keresztény, a krisztusi misztériumokba. Azt hiszi a mesevilágban is lehet mindent fejbűbjára állítani. Bánat, fájdalom, sírás, sóhajok, sirám, szenvedés, merengő panasz mind az élethinárba fül. Erkölestana szilárd, céltudatos, de sötét, komor, elégiás megnyugvás nélkül. Hite keresztény, krisztusi, bár csak liszt és bor, amit ad. Csak liszt és nem

Krisztus teste, csak bor és nem Krisztus vére. Erzése magyar. Szittya, székely, hún, Attila ivadék. Haretéri jeleneteket ábrázol. A hősök sírjában Magyarország is fekszik. Erős, szinte ditirambusos, szaggatott kilengései vannak. Humora dévaj. A versek lélekképek. Sötét látomások. Verselése nyugateurópai, de hún versszakaszokról is ábrándozik. Alliterál. Szabados. Kétsoros hosszú versszakokat halmoz. Nyelve hajlékony. Gondolatfűzése eredeti. Allitmánytalan mondatokat soroz. Ismételtet. Van pár hangulatos verse. Sok a sajtóhiba.

15. (*Eröss Alfréd.*) Szalay Mátyás előszava szerint a szerző a kézdí-vásárhelyi katolikus gimnázium maturandusa. A kedves könyv az erdélyi magyar ifjúság lelkiségének szimboluma. Az előszó minden dicsérő mondatát aláírom. Igazi mély kereszténység sugárzik ki verseiből. Krisztus tanítványa, akit meg is talál, ismer, szeret, rajong érte. Lélekrajza bájos. Nyelve telített istenképekkel, ájtatos érzésekkel, keresztény ihlettel, hozsannákkal. Hite szenvedélye is. Őszintén, nyíltan beszél, érthetően imádkozik. Így is maradjon! Mint diák és cserkész igaz magyar, majdnem irredentás. Az ifjúság lágy derűje, reménye lobog benne. Családi lírája szent. Békeimádó. Prohászka-, Majláth-verse lelkes. „Lélekrezdülősei“ szeretet, tisztaság, igénytelenség felhár versei. Verselni tud. Rímelve válogatott. Van belső ríme is. Sajtóhibás.

16. (*Dálnoki Nagy Lajos.*) Eredeti fölfogással a görög mitológiát eleveníti föl, hogy beöle modern erkölcsi tanulságokat vonjon le. Istenek, félistenek, hősök cselekedetei, görög és római szokások élednek. Versei oktató mesék, de nem ezópusiak. A dalt a dalért szereti. A tanulságokat magára, a költőkre, a költészetre vonatkoztatja. Rokonságot talál régi és modern élet között. Kellemes hang, könnyed fölfogás, költői anekdóták, bájos ötletek sorozata vonul előttünk. Leleményes és ta'álékony. Van humora és vidám szatírája. Ele a mindennapi ferde szokások, divat, társadalmi fonáságok, női tévelygések ellen irányul. Anakreoni dalocskák. Sava, borsá élvezetes. Elmélkedése csinos jellemképekhez vezet. Mosolygó arca minden versében előtűnik. Gondolatszővődménye objektív rajzból indul ki és szubjektív fölfogáshoz, ítélethez vezet. Idilli egyszerűség és igazság jellemzi. Epikai jelleg morális végződéssel. Verselése könnyed. Sokfajta formája van, a stancától a szonettig. A kétsoros alexandrinusokat is használja. Verselése választékos.

17. (*Kövrér Erzsébet.*) „Sziklaélen“ minden anyagiságtól mentesen a végte'benbe sóhajt. Így lánkol a végeken és messzire vágvik. Tisztán egyéni líra. Női szelídség. Szerelmes vágyódása összhangos a természet jelenségeivel, a madarakkal, a csillagokkal, a tengerrel, a tavasszal. Szenvedélyes föllobbanásokban ellentétek közt keres megoldást. Elmélkedik emlékekről és emberekről. Az elmúlás, az enyészet területén allegorizál. A multba nézés után a feledés nehéz. Töredék-érzelmeket kelt. Hangsúlyozza a sorsfordulatokat. Van becsületes életfölfogása. Izlését olasz utazásában csiszolta, még pedig Ovidius, Ráfael, Michelangelo, Fra Angelico, Guido Reni, Róma, Firenze, Velence írói, festői, szobrászati emlékein. A San Pietro napsugaras kövei lelkesítik. Bámulatát mélézés, rajongás kíséri. Széles alapokra fest. A miljő kényszeríti, hogy verseljen. Vonzódik a kozmikus világnézetéhez. Képeit innen meríti. Van hite, önzetlen emberszeretete. Szimbólumos hajlandóságánál fogva barokk, bizarr érzések is lengenek benne. Ezért néha nehezen fejezi ki magát. Meglátszik rajta, hogy kiváltképen férfiköltőként és mestereken képezte tehetségét. Érzelmi szótára nem gazdag. Méla szenvedélye csendes patak. Vannak furcsa szóösszeté-

telei, szabálytalan tercínai, 14 szótagos verssorai, szabados versszakok, sántikáló rimelés. Szonettekben is énekel. Versét nem építi föl következetesen. Ebben is asszony. Két fordítása rossz.

18. (*Pakocs Károly.*) Az író ötödik kötete. Van regénye, több novellája is. Verselésre hivatott egyéniség. Itt keresztény világnézetű költemények vannak egybegyűjtve. Valóban új beszédet, új zenét hoz Isten láthatatlan városából. Erős beszédeiből „Isten lelke“ szól, őt dalolja végig, mert lelkét megszállta, sztigmatizálta. Homlokán Isten bélyegét viseli. Messziről látni már. Őnző, vakbuzgó extázissal lángol érte. Ihlete áhitatos viziók és boldogító hallucinációkba ringatja. Nála a tűz is beszél, a láng is susog. Költői ábrázolása élénk, beszédes, tartalmas. Mintha Illés szekerén vágatna. Mintha a tüzes csipkebokor megszólalna. Misztikus keresztény, de miszticizmusa ritkán homályos, vagy affektált. Természetes. Rendesen érzi, vallja és világosan, tisztán vetíti ki. Látható, fogható, hallható, értelmes. Képzetele nagykiterjedésű ország. A keresztény festői jelképeket busásan alkalmazza. Legendákat lát. Angyali képeket, szent álmokat hozsannáz. Jezsaiás hangulata vonul át sorain. Apokaliptikus zengzeteket hallani. Telve van a bibliai költészet képzelletbeli termékeivel... Imája Istennel társalgás. Vigiliákat, zsolozsmákat, beethoveni miséket hallelujáz. Természetszerető, de azt a hit szolgálatába állítja. Embertől, állattól, drágakövektől, növényektől kivarázsolja a lelket. Szenvedélyeinek megszemélyesítői és értük bejárja a mindenséget. Tömjénittas érzetek mozgatják, drámai lelki gesztusok jelentkeznek, midőn költői térítő szónoklatokat mond. Minden verse egy-egy nagy kép, rengeteg rajz, lelki riadó. A romlott lélek-életből nemes föltamadást hirdet: lélektisztulást vergődések és vajúdásokból búnszabadulást. A fenségest keresi és adja. Közéleben érzi Istent, Krisztust, aki újra lelépett a földre. Imitálja őt, sőt átéli életét, összes kinszenvedéseit. Dantei csoportosításokat látunk. („Melyik a negyvenezerből?”) Pókoliakat. Asszisi Szent Ferenc revellálója. Belső erők démonait szabadítja ráánk. Érzi, hogy itt missziója van. Képzetelemben, de logikus is. A legideálisabb tárgyat reális színekkel festi. Élesen szociális érzésű. Majdnem fanatikus lázító. A munkásba Krisztust akarja beleoltani, szabadságot hirdet és a manomont gyűlöli. Békepárti. Rheims, Verdun, Piavénál látta a halálos képeket, az anyák fájdalmát, eszelősségét, holt gyermekek tetemét. Itt erősen föllobogott magyarsága. Ilősi, néha túlságosan pasztikus gesztusai vannak. Érzése tiszta, szűzies. Nyelve erélyes, tüzes, sokszor zenés. Szereti a színezetet. Néhol a régies, már nem használt igelakokat följújtja. Új igeszókat fabrikál. Érdekes, újszerű szóösszetételekkel dolgozik. Isten jelzői kifogyhatatlanok. Szereti az utójelzőket. Visszatérő gondolatokkal, mondatokkal, verssorokkal és versszakokkal erősíti szónokiasságát. Ósritmussal dolgozik. Legalább is az egyiptomi, vagy az asszír hosszú verssoros ritmus jut eszünkbe 15–20 szótagú verssorainál. Így versei már prózaverssek, költészete prózaköltészet. Érdekebbek ötös és ötödféles jambus- és trocheus-sora. Erzőkibbé, szenvedélyesebbé teszi tárgyát. Ezek a versek kristályok. Mind e jó mellett gondolatai néha a képhínárban megfeneklenek, kérdőjelessé is válnak. Hosszúlélezetű verseiben bármily érzelemláva hömpölyög, sokszor nyomasztó hatást ér el.

19., 20. (*Szávay Zoltán.*) A szerző 1907 óta hat verseskötet, 1929. évben kettőt is adott ki. „Az ismeretlen út“ a jelenidőnek hajózása kezdet és vég, mult és jövő között. Célt nem ismer, titkot nem derít és nem magyaráz

semmit. A líra rendesen nem az ember, hanem a költő jelleme, ha ember és költő egybeesik nincsen szebb látvány! Ezt most nem találok. Az életet szereti, de nem aláztos vele szemben. Sok a költői önzés, az önimádat, önbizakodás, öntetszés, önmagasztalás, öndicsőítés ad majorem suam gloriam, de édeskevés a költői önbírálat. Atavista hajlandóságból egy dévaj ősen találja mintaképét. Fajtáját szereti, túlbecsüli. Az élet nála: asszony, szerelem, tetetett halálvágy, sors, végzet, gond, sóhaj és dárdó egyvelegje. Címikus. Méla lemondás és elbizott fölemelkedés jelentkezik. Élet- és halálversei azoknak valók, akik megszokták, hogy rejtett szellemességet keressenek abban, amit nem értenek meg. Nagy kacérkodás mutatkozik a földi érzelmekkel, különösen asszonyokkal. Ez majdnem dandység vagy tévelygő álmodozás. Nem hiszek érzelmei valóságában, mert következtlen, asszonyos. Szétlaposított kövezen jár és nem nyit új korszakot, bár nagyon hirdetné. Erkölcsi fölfogása erényt és bünt egyaránt mérlegel. Pesszimista hangulatban minden gondtól és multtól megtisztulni óhajt. Mulatozása, vidámsága nem bohémiség, bármilyen magára hangolja is líráját. Ezzel csak homályosná, sőt dagályossá válik. Kődös, képtelen gondolatok járnak agyát. Alomhajszólo, érzellemszinező, bár a fehér színén (e szintelen színén) kívül alig lát mást. Még a szerelemben, tulajdon területén, is szintelen. Érzelmei csak általánosságokban mozognak. Beljebb, mélyebbre nem hatolnak. Képeiben gyűjtőneveket használ és nem egvedeket. Eszerint, ami kellemessé teszi a költészetet, nem található. Ellentétekben hullámszik. Ennélfogva egyik érzelm üti a másikat. Verseit ciklusokra osztotta, de alap nélkül. Nem tudom, hát miért is vannak? Külső élményeit ritkán ismerjük, a belsők nem gazdagok és nem elég szemléletesek. Ilyenkor kétségtelen ötletessége és leleménye eltűnik. Reális ösvényen jár háborús verseiben. Az utolsó kivéve, nincsen bennük negédeskedés, kacsintgatás és ismételtetés. Meghatotta a helyzet rémes komolysága. — A „nótáskönyv” 58 vers népdalos utánérzés. Közhelyek, melyek e birodalomban ezrivel teremnek. Nem új színek, nem új érzések. Dalszerűségük a legtöbbször megevan. Ezen a téren invenciója nem hagyta cserben. Melankólikusan vidám, röpke, de kedves semmiségek. Apró chansonok, rádiós-, soffőr-, orfeumnóták, vidékies szólalmok. Hol érzélgősen sziporkázó ötletek, hol betyáros duhajkodások. Játék régi rímeléssel. E versek ütemesek. Harminchárom meg van zenésítve. Kíváncsi lennék, hogy vajjon valóban mindenik énekelhető-e? Kár, hogy nem tudom, hol jelentek meg kottáik? Ezek a rímes, ütemes, ritmusos versek majdnem egy kaptafára, egy ritmusra, taktusra szólnak. Előfordul itt is nem jól lejtő és nem rendesen, szabatosan formált vers is. Hogyan éneklük az ilyeneket? Nehány szegényes rímelés, szóelvágo, sántikáló ütem, cezurátlan verssor hogyan hajlik a dalolásra? Bárhogy is nézzük, azért verselni tud, nyelve magyaros.

Morvay Győző.

Szomorj Dezső: TérjeteK meg végre hozzám. Budapest, 1928.

160 l. Az Athenaeum kiadása.

Nehéz kérdés, hogy mutat-e fejlődést Szomorj Dezső pályáján ez a kötet, vagy nem. Azt nem lehet tagadni, hogy mindegyik elbeszélésében van érdekes elmondanivalója, hogy nyelvének muzsikája akárhányszor költőivé varázsolja prózáját — de amit már olyan sokan kifogásoltak nála: hogy bántóan rossz stílusza, ahhoz hű maradt ebben a kötetében is. Ha a kötet címével azt az

óhajtását akarja kifejezni, hogy elismerését vívja ki azoknak, kik eddig nem vallották magukat híveinek, akkor ezt a célját bizony nem nagyon szolgálja ez a könyve sem. Munkáit könyomtatás előtt ki kellene javíttatnia valakivel, aki jól tud magyarul. Szinte azt hisszük már, hogy szándékosan nem akar javítani stílusán.

Magyartalanságaiból, stílushibáiból mutatóba: a sok bús embereket (23. l.), sok izgató híreket (29. l.), sok könyveimhez (86. l.), sok hangok (138. l.), a szakácsné karjából egy tál túróscsusza szállt alá az asztalra (40. l.), Neményné *egy* sovány asszonyka volt (69. l.). Értelmetlen mondatok: Rögtön Pelzl barátom, megnyúlt arcával, legelészve, majdnem beleesett a tényérjába. (39. l.), a szalon végébe jöttök egy pálma alá, rövidszoknyásan s ahol összesúgtak (56. l.), Zsuzsa térdreereszkedve domború farával, gyorsan felpattantotta a zárat (138. l.).

A vesszők használatával egyáltalában nincs tisztában: A gyermek, mindenre amit lát (17. l.), a pamlag széléről kétségbeesetten, lehullott a szőnyegre (28. l.), és egyiptomi vásárosok, mereven térdeltek (98. l.), nem hiszi mennyi gondom (122. l.), Juliska a hárs alól, bágyadtan az eget nézte (143. l.), s csak éppen, nem tudja megállni, egy-egy futam nélkül (150 l.). — Aki zsidóságát munkáiban (így itt is) hangsúlyozza, annál furcsa az ilyen népeskedés: egy lepke, aki (55. l.), a verebekot, akik (140. l.), verébsereggel, aki (145. l.).

Novelláinak legnagyobb része önéletrajzának egy-egy mozaikköve, melyekből a szerző élettörténetének sok részét, rokonságát, környezetét reálisan állítja be. Bántó, hogy elbeszéléseiben minduntalan idézi (mint azt tudományos munkákban szokás) egyéb munkáinak címeit. —ó —r.

Komor András; Fischmann S. utódai. Budapest. Év nélkül. 308. l. Pantheon-kiadás. Az Új Magyar Regény-sorozat.

Egy Tisza-menti városban meghal egy özvegy zsidó szatócsné, aki vaszorgalmával hatalmas vagyont kapart össze, de — mintha csak azt a régi axiómát akarná a szerző bizonyítani, hogy a pénz nem boldogít — gyermekei szerencsétlenek lesznek meggazdagodott állapotukban.

Lajos, a pesti banktisztviselő, az öröksége révén bankvezér lesz. Tözsdézése egy ideig bevág, dőzsöl a jólétben, beteg feleségét megcsalja, egyetlen leánya nevelését elhanyagolja; a leány el is romlik. Tözsdekrach után az ünnepelet fejedelem ép bőrrel, de nem ép becsülettel visszaved'ik állás után kapkodó magántisztviselővé.

A másik fiú, Jenő, valamivel szimpatikusabb. Örökségéből az üzletet ragyítja meg. Vállalatai is sikerülnek. Hogy a megye urai bevegék társaságukba, kikeresztelkedik és kormányfőtanácsosságot vásárol. Fischmannból Fenyvesre magyarosíttatja nevét. A házaspár érdekes lélektani rajzát adja a szerző, mikor eddigi zsidó társaságukkal már derogál érintkezniök, viszont a megyei úri társaság a kikeresztelkedett Fenyvest színleg beveszi, de már feleségét nem. Emiatt a szép asszony szenved. Míg régi puritán elveikben éltek, eszébe nem jutott volna férjét megcsalni, de most a dologtalanság, alalom nagy kerítő: egy orvossal kezd viszonyt. Ezt férje a fiától tudja meg és azt is akkor, mikor éjjel be akar lopózni a nevelőnőhöz, akinél fiával találkozik. Ilyen szép erkölcsi magaslaton álló jelenet több is akad a regényben.

Hogy a szerző egy zsidó pap arcát egy pávián hátuljához hasonlítja

(9. l.), az ilyen ízléshibákért már a Pantheon lektorai is felelősek. Lehetünk a realizmusnak hívei, de ami egy Zolánál rendszeresen felépített, magától értődő szükségszerűség, az szerzőnknél ízléstelenség. Ez a ki nem finomult ízlés számos diákos kifejezéséből is kiütközik. (233. l.)

A regény különben érdekes. Nyelve kellemes, nem pózol és amit nagy örömmel állapítunk meg: nem pesties. —ó —r.

Temesi Győző: A csejennek romlása. Regényes indián történet. Budapest, 1928. Ifjúság és Élet kiadása. 104 l.

A mi gyermekkorunkban még nem volt cserkészzet, mégis rajongtunk indián hőskért, a törzsi élet hegyeket bújó, tábortüzes kalandjaiért s fájtt a szívünk, ha szilaj kedvencünk, az egyre pusztuló faj válogatott daliája, korán indult neki az örök vadászmezőknek. Ma, a cserkészzet fénykorában, ifjaink a valóságban is átélhetik a tábortűz meséit és haditanácsait, az előörsi szolgálat játékos izgalmait. Temesi Győző erre az olvasóközönségre számított, amikor amerikai útja emlékéül megírta kis cserkészzeinek a csejenn-törzs szomorú, a mi sorsunkhoz sokban hasonló pusztulását. A földéhes amerikai fehérek kikölpözött területre kergetik meghalni Tompakés, Kisfarkas és Fürgeláb népét. akik éppoly szívós fajszeretettel áldozzák fel életüket hegyi harcban, rabtartó barakban és határon át szökés közben, mint — a miénk. Drámái, megkapó képet rajzol Temesi Győző és az illusztrátor Györgyi György ügyes tolla: cserkészélménynek borzalmasan tanulságos egy nemzet pusztulása. A mesét játékok és versenyek leírása színezi, sőt oktatás a sátor- és tűzcsinálásról, pályavetésről stb. Ez a reális szakszerűség erősen befolyásolja a regény szépiózái hangulatát. Egyébként friss előadású, könnyű írás. *Szira Béla.*

Lőrinczy György: Szobrok az éjszakában. Budapest, év nélkül. 176 l. Singer és Wolfner R.-T. kiadása.

Találó cím. Egy-egy — nagyobbbrészt irredenta — elbeszélés keretében igazi szobrokat emelt a magyar éjszakában (vagy ahogy szerzőnk az Akadémia helyesírásával nem törődve, még könyvének címében is írja: éjszakában) néhány halhatatlanunknak, mint Ferenc József, Bókay János, Csáky Albin gr., Tisza István, Beöthy Zsolt, Berzeviczy Albert, Andrassy Gyula gr., Khuen-Hédervary Károly, Bársony István és mások.

Mint egyéb munkáiban, stílusa itt is mesteri, mindössze egy kis stílusvétséget találtunk könyvében: izgalmainak és imádságainak kegyzereivel (160. l.). Az izgalmaknak nincsenek kegyzereik. Sz.

Legény Elemér: Pénz a szelek szárnyán. Miskolc, 1929. 400 l. Magyar Jövő R.-T. kiadása.

A szerzőnek A bűvös ágy című regényét folyóiratunk múlt évi 5—6. számában ismertettük. Nem tudjuk, hogy az ott felsorolt kifogásainkat szívta-e meg vagy pedig a természetes írói fejlődés eredménye az az öröndetes valóság, hogy az új regényé haladást jelent. Kivetkőzött nagyobb hibáiból.

Néhány pongyolaságtól persze még most sem tud szabadulni. Például arra a kérdésre, hogy mi okuk van örülni a szabadkaiaknak, ez a felelet: Pontosan annak, aminek én, hogy egyszer vége van! (3. l.) Komikus mondat: A pesti utca novemberi sárral nem revellált számukra semmi újat (52. l.). Magyartalan: Berlin egy gazdag világváros (229. l.). Nyelvtani tudatlanságra vagy bosszantó elírásra vall: aggasztja helyett: aggassza (329. l.). Sz.

Radványi Kálmán: A jó Isten búzája. (Színmű Szt. Benedekről.) 3 felvonás elő- és utójátékkal. Budapest, 1929. 64 l. Kiadja a győri bencés-gimnázium igazgatósága.

Radványi Kálmán ifjúsági író és ez a munkája is inkább ifjúsági színdarab, a szerzetesi iskolákban néhány évszázaddal ezelőtt virágzott iskola-drámák kései leszármazottja. Kedves, tiszta és tudatos naivságában megkapó munka. Szt. Benedek életének, az 1400 éves fennállását most ünneplő rendjének és a rend értékes tanítómunkájának szép képe.

A dráma megszokott követelményeit nem találjuk meg e munkában, pedig Szt. Benedek életében nagyon sok drámai feldolgozásra alkalmas momentum van. Leginkább csak párbeszédes formában állítja élénk a nagy-növélő életét. Az első felvonásban mint ifjú szerepel az V. században a pogányok közt; a másodikban már életcélját követi, a harmadikban pedig mint a montecassinói kolostor hatvanéves apátja, ragyogó példát ad a szerzeteseknek és mint az ifjúság vezetője, biztos kézzel veti el a jó Isten búzáját.

A lelkes szerzőtől nem vesszük rossz néven az illyesféle túlzásokat: Magyarország a bencéseknek köszönheti kultúráját (62. l.), de az már bántó, hogy a modern időkben játszó utójátékban a bencés igazgató egy neki teljesen idegen urat, ki fiát hozza beiratni, meghív magához vacsorára.

Fenkölt témája és törőlmetszett magyarsága miatt elsőrangú katolikus ifjúsági színdarab. Sz. I. A.

Szigethy Lajos: Luther lelke. Hangulatképek a lutheránus magyarság multjából. II. kötet. Budapest, 1927. 144 l. III. kötet, 1928. 160 l. Az Evangélikus Tanáregyesület kiadása.

E munka első kötetét ismertettük folyóiratunk 1927. évfolyamában (148. o.), a szerző egyéb irodalmi működésére pedig röviden rámutattunk Schiller műfordításaiával kapcsolatban (1928. évf. 167. o.). — Luther lelke c. munkájának II. és III. kötetéről is csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk. Nemcsak hitországai, de minden hazánkfia büszke lehet arra az érdekes művelődéstörténeti adattömegre, melyet a szerző itt összegyűjtött. E két kötet is folytatólagosan adja az oly nagy magyar lutheránusok hazafias és kulturális munkálkodásának leírását, akik a szószéken, az íróasztalnál, a kormánypolcon, a haremzón, a börtönben, vagy egészségük, életük kockáztatásával a tudás titkait kutatva mutatták meg, hogy az önfeláldozó, bátor Luther lelki fiai. Ilyenek: Wallaszky Pál, Győry Vilmos, Schedius Lajos, Böhm Károly, Vajda Péter, Bajza József, Petőfi Sándor, Gyóni Géza, Papp-Váry Elemerné, Mikszáth Kálmán, Pákh Albert, Benezur Gyula, Görgey Arthur, Kossuth Lajos, Mária Dorottya (József nádor harmadik felesége), Dévai Bíró Mátyás, Thököly Imre, Petrőczy Kata Szidónia, a Gregussok, Herman Ottó és sokan mások. — A szerző nem feledkezik meg a magyar evangélikusok református és katolikus barátairól sem. Sz. I. A.

Belohorszky Ferenc: Bessenyei és a Philosophus. Budapest, 1929. 44 l. Dunántúl-nyomda.

Az értekezőnek súlyos hibája, hogy nem a kérdés történetével kezdi meg a Philosophus tárgyalását. Egyszer már végérvényesen bele kellene vetni minden tudományos szerző emlékezőtehetségébe, hogy a megelőző irodalom időrendi ismertetése nélkül hiányos minden tudományos dolgozat.

Az értekezések elején világosan meg kell mondani, kik írtak előzőleg a tárgyalásra kerülő problémáról, mi volt az eddigi vizsgálódások eredménye, mit hozott tehát a szerző új dolog gyanánt? Amint akadémiai felolvasásra nem illenék leülni hiányos öltözetben: csaknem ilyenforma annak a szerzőnek eljárása, aki odaül a tudomány asztalához s belekap tárgyába anélkül, hogy elődeire visszapijlantana. Legyen már egyszer vége az ilyen történeti érzék nélkül szükölködő, gyökértelen munkának!

Ettől eltekintve: Belohorszky Ferenc értekezése ügyes dolgozat. A Császár Elemér igazgatása alatt álló Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemi Magyar Irodalomtörténeti Intézet kiadványainak I. füzeté gyanánt jelent meg. (Doktori disszertációk sorozata.) Végső eredménye: A Philosophus Bessenyei György eredeti alkotása, bármennyire csábító is az a feltevés, hogy az író külföldi vígjátékot alkalmazott magyar viszonyokra. Halvány reminiscenciák belejátszanak a műbe, de maga a vígjáték jellegzetesen egyéni alkotás.

A további forráskutatás valószínűleg meg fogja cáfolni ezt a megállapítást, ellenben valóság marad az, amit a szerző Bessenyei György levélregényéről, a Galant Levelekről írt. Erről a kis levélregényről itt olvasunk először bővebben. Lapjain Parmenio, Szidalisz és társai leveleznek egymással s a vígjátékból már jól ismert két szép lélek végül is megérti egymást.

Pintér Jenő.

Theodor Kalepky: Neuaufbau der Grammatik. Leipzig, 1928. 116 l. B. G. Teubner kiadása.

Szigorúan véve nem vág folyóiratunk tárgykörébe, de az irodalomtörténet egyik rokon tudományának, a nyelvtudománynak legújabb eredményei érdeklik olvasóinkat és a különben is érdekes munka megérdemli, hogy ismertessük.

Címe találó: *A nyelvtan újjáéptése.* A nyelvtan alapjában Dionysius Thrax (Kr. e. I. sz.) és Apollonius Dyskolos (Kr. u. II. sz.) megállapításaira vezethető vissza, tehát mintegy kétezer éven át megtámadhatatlan tekintélynek örvend. Ennyi idő múltán elavult és reformra vagy teljes újjáépítésre szorult. Szerzőnk Wundt Völkerpsychologie-jával egyetértően azt hirdeti, hogy a beszéd sohasem fogalmak összekötésén alapszik, hanem a beszélő agyában már eleve ott lebegő tudat-tartalom analízise. Viszont H. Paul Prinzipien der Sprachgeschichte-je szerint a mondat, ha nem is a beszélő, de a hallgató számára fogalmak összekötése. A rendszeres nyelvtannak Paul történeti és Wundt lélektani magyarázataiban fellelhető hézagait óhajítja Kalepky pótolni e könyvében. Nagy hatással volt rá Meyer-Lübke Romanischer Syntax-a s feltűnő, hogy túlnótlul francia példákkal világítja meg mondanivalóit.

A félénk grammatika a logikában keresett mentesítést. Ez a mondat és részeinek teljes félreismeréséhez vezetett. A beszédrészek felosztása pl. minden egységes alapot nélkülöz. Helytelen a mondatok felosztása fő- és mellékmondatra. Nem lehet az összetett mondat részeit fő- és mellékmondatnak nevezni, mert a részek, melyekből az egész áll, nem kaphatják az egészre illető elnevezést. A mellékmondatok nem mondatok, hanem a mondat feloldott részei. Tévtannak nevezi az alany és állítmány elnevezést. A mondat

helyett ezt ajánlja: legkisebb közlött egész. Többi elnevezései is ugyanebben a hibában szenvednek: sokkal hosszabbak az eddig megszokottaknál. Megkülönböztet fontos és kevésbé fontos értelmű, vagy pedig értehuileg jelentéktelen szókat, nem ismeri el a kötőszókat (52. l.); a praepositio azért szerencsétlen elnevezés, mert nem mindig elébe tesszük a másik szónak. A birtokos és mutatónév más nem névmás (81. l.).

Csodálkozik, hogy a filológusok évezredekén át türelmesen elfogadták a szófajok alaptalan, rendszertelen felosztását. Ime: 1. főnév, elnevezése az értelmet, jelentését vette alapul; 2. névelő és 3. melléknév, mindkettőt a főnévhez való viszonya szerint nevezték el; 4. számnév, ismét jelentése szerint; 5. névmás, alkalmazását véve alapul; 6. ige, jelentése szerint; 7. határozó, az igéhez való viszonya szerint; 8. kötőszó, alkalmazása szerint; 9. névutó, helye szerint; 10. indnlatszó, alkalmazása szerint. Az elnevezéseket tehát háromszor a szó értelme, háromszor egy más szócsoporthoz való viszonya, kétszer az alkalmazása és kétszer a mondatbeli helye szerint keresztelték el.

Kuriózumképen felemlíti, hogy van egy nyelv, a portugál, mely a főnévi igenevet is személyragozza. Hát ezt mi magyarok is megtesszük (pl. írnia).

Sokban igazat kell adnunk a lelkesedéssel megírt munka szerzőjének, de a tapasztalat óvatosságra int, mert az ilyen újjáépítők rendszeren megállnak a régi épület kicsinylésénél és ha a helyette ajánlott tervet kísérelnők meg bevezetni, azt látnók, hogy ez sem jobb a réginél. *Szabó Istrán Andor.*